

Justis- og beredskapsdepartementet
Avdeling for kriminalitetsforebygging
Postboks 8019 Dep, 0030 Oslo
postmottak@asd.dep.no

Vår ref: RPU
Vår dato: 04.02.21
Deres ref.: 20/6485-TKH/LLE
Deres dato: 05.02.21

Høringssvar – Høringsnotat om forslag til regler om straffegjennomføring ved utbrudd av allmennfarlig smittsom sykdom eller annen ekstraordinær og alvorlig hendelse

1. Innledning

Vi viser til høringsbrev datert 08.01.21, hvor det bes om høringssvar.

Jussformidlingen er et rettshjelpstiltak drevet av viderekomne jusstudenter ved Universitetet i Bergen. Vi tilbyr gratis rettshjelp og juridisk bistand til privatpersoner. Vi arbeider med rettsområder som har særlig velferdsmessig betydning, og straffegjennomføringsrett er et av våre prioriterte kjerneområder. Vi både oppsøker innsatte for å opplyse dem om deres rettigheter, og tilbyr direkte partsrepresentasjon ved behov. Vi er derfor godt kjent med problemstillingene de innsatte opplever tilknyttet norske soningsforhold. På bakgrunn av våre erfaringer vil vi knytte noen bemerkninger til departementets forslag.

2. Våre hovedsynspunkter

2.1 Om våre bemerkninger til lovforslaget

Justis- og beredskapsdepartementet ønsker å videreføre noen av dagens midlertidige regler i Straffegjennomføringsloven (strgjfl.) kapittel 3 A. Disse reglene var i utgangspunktet midlertidig vedtatt for å avhjelpe negative konsekvenser av pandemien, og tiltenkt opphevet den 1. juni 2021, jf. strgjfl § 45 f. Vi mener det er positivt at departementet ønsker å videreføre noen av disse reglene i lovs form, samt inkludere andre ekstraordinære og alvorlige hendelser i tillegg til covid-19. Likevel stiller vi spørsmål ved om noen av reglene hjemler for vide inngripende tiltak enn det som er nødvendig etter reglenes formål. Vi mener departementet i større grad bør redegjøre for de uønskede virkningene av å videreføre straffegjennomføringsloven kapittel 3 A.

2.2 Vedrørende høringsfristen og tidspunktet for forslaget

Jussformidlingen er av den oppfatning at høringsfristen er for kort og at departementet bør gi høringsinstansene bedre tid til å komme med høringssvar. Det er generelt betenkelig at høringsfrister gjennom store deler av pandemien har vært kortere enn vanlig, og dermed

avveket fra vanlig praksis for høringsfrister. Vi har forståelse for at vi er i en ekstraordinær global situasjon og at Stortinget trenger tid til å behandle forslagene. Likevel mener vi at denne praksisen skaper et uheldig arbeidspress, som igjen kan føre til at enkelte endringer ikke blir vurdert i god nok grad av høringsinstansene.. Dette gjør seg særlig gjeldende ved inngripende tiltak som denne høringen tar for seg.

Vi mener det er hensiktsmessig å lovfeste og regulere kriminalomsorgen i en alvorlig og ekstraordinær situasjon. Vi mener imidlertid at det kan stilles spørsmålstegn ved om dette er riktig tidspunkt å videreføre, med endelig virkning, brottsloven som var tiltenkt å være midlertidig. Vi foreslår at strgf. § 45 f endres slik at lovens kap 3A gjelder ut 2021. På den måten kan det gis tid til å gjøre nærmere vurderinger og utredninger før videreføring av disse reglene. Departementet kan da komme med et mer veloverveid lovforslag på et senere tidspunkt, i stedet for et lovforslag som i stor grad er preget av situasjonen vi har vært i siden 12.03.20.

3. Bemerkninger til departementets forslag

3.1 Vedrørende høringsnotatets punkt 3.1 - Nærmere om det generelle virkeområdet for straffegjennomføringsloven kapittel 3 A

Jussformidlingen stiller seg positive til at departementet ønsker å vedta en permanent lovregulering for hvordan fengslene skal håndtere eventuelle fremtidige pandemier og ekstraordinære situasjoner. Jussformidlingen er av den oppfatning at det i stor grad vil kunne bidra til at de ansatte og de innsattes rettssikkerhet ivaretas. Slik vi allerede har påpekt, mener vi imidlertid det kan være mer hensiktsmessig at lovforslaget utredes og vedtas på et tidspunkt hvor vi innehar mer kunnskap om tiltakenes ringvirkninger, se *punkt 2.2*. Dersom dette ikke tas til etterretning ønsker Jussformidlingen likevel å komme med noen bemerkninger til forslaget.

Jussformidlingen mener det er positivt at den foreslåtte innledende bestemmelsen § 45a angir en “minimumsterskel”, og at videre bruk av de konkrete tiltakene krever ytterligere vurdering. Vi stiller oss videre bak forslaget om at det skal foretas en konkret vurdering av om det foreligger sammenheng mellom den ekstraordinære situasjonen som har oppstått og behovet for å anvende de tiltakene som kapittel 3 A hjemler.

Jussformidlingen stiller seg likevel noe kritiske til ordlyden “er fare for” en ekstraordinær og alvorlig situasjon. Vi kan ikke se at departementet har redegjort for hvilke typer situasjoner denne delen av bestemmelsen er ment å regulere. Jussformidlingen kan ikke se at det vil være aktuelt å innføre tiltakene som nevnt i lovens kap. 3 A der det kun er “fare for” en pandemi, brann, manglende tilførsel av vann eller strøm, terrorhandlinger, opprør, skadeverk mv. Vi er av den oppfatning at risikoen for slike ekstraordinære og alvorlige hendelser i første omgang

bør avbøtes på andre måter. Vi ber derfor om at departementet revurderer og redegjør nærmere for denne delen av bestemmelsen.

3.2 Vedrørende høringsnotatets punkt 4.2 - Besøk i fengsel

Det er positivt at forslaget tar høyde for at de innsattes kontakt med foreldre og barn står i en særstilling. De innsatte bør så godt det lar seg gjøre sikres en kontakt med omverdenen. Vi mener videre det er positivt at forslaget forsøker å ivareta de innsattes kontakt med advokat. Vi mener imidlertid at også den innsattes ektefelle bør omfattes av personkretsen som står i en særstilling. Det samme bør kjærester, forlovede og samboere.

Vi mener videre at det er betenkelig at departementet foreslår et nytt punktum i § 45 b annet ledd, hvor det kan besluttes å stenge et helt fengsel eller avdeling for fysiske besøk i to uker av gangen. Vi viser forståelse at det kan være krevende å treffe avgjørelser for hvert enkelt tilfelle, men etterlyser bedre begrunnelse fra departementet for dette forslaget. Vi etterlyser også en bedre vurdering av slike generelle tiltaks forhold til Norges folkerettslige forpliktelser. Vi mener også departementet i større grad bør vurdere dette forslaget sett i lys av de innsattes psykososiale utfordringer. Vår oppfatning er at departementet ikke i stor nok grad vurderer tiltakenes konsekvenser opp mot den innsattes integritet og likeverd, og om så inngripende tiltak er forholdsmessige. Det er en kjensgjerning, som departementet selv skriver i høringen, at de innsatte sliter mer med psykiske lidelser enn befolkningen ellers. Vi mener det bør lovfestes at kriminalomsorgen skal vurdere nødvendigheten av tiltakene, og om det kan iverksettes andre, mindre inngripende tiltak som gjør at den innsatte likevel kan få gjennomført besøket. Vi ber også om at det lov- eller forskriftsfestes at de innsatte får rask tilgang til informasjon på et språk de forstår i en slik situasjon, samt at myndighetene legger opp til at de innsatte får opprettholde kontakten med sine nærmeste på andre måter enn ved fysisk besøk.

3.3 Vedrørende høringsnotatets punkt 4.3 - Utelukkelse fra fellesskapet med de andre innsatte

Strgjfl. § 17 fastslår at innsatte i fengsel i utgangspunktet har rett til fellesskap med andre innsatte. Strgjfl. § 37 angir allerede regler om utelukkelse fra fellesskapet som et forebyggende tiltak for et vidt spekter av situasjoner. Forslagets § 45 c regulerer imidlertid helt spesifikt utelukkelse av hensyn til smittevern.

Jussformidlingen stiller seg positive til at departementet begrenser virkeområdet til bestemmelsen til situasjoner relatert til utbrudd av allmennfarlige smittsomme sykdommer. Videre støtter vi at utelukkelse først og fremst skal skje som følge av beslutning i medhold av smittevernloven eller der den innsatte har symptomer som er forenlig med symptombildet til en allmennfarlig smittsom sykdom “som skal medføre isolasjon eller karantene”. Det er også positivt at det er et vilkår at det må anses som “nødvendig” og “ikke uforholdsmessig inngrep” å isolere vedkommende for å forebygge smitteoverføring. Dette kan være med å

begrense kriminalomsorgens rutinemessige isolering av nyinnsatte uten grunnlag i helsefaglige råd, noe som har vært et problem i norske fengsler under denne pandemien. Vi ber derfor om at departementet vurderer å innlemme helsefaglige råd i vurderingen av om utelukkelse skal skje etter § 45 c.

3.4 Vedrørende høringsnotatets punkt 4.4 - Tiltak for å redusere antallet innsatte

Det er positivt at tiltak for å redusere antallet innsatte gis i medhold av lov, men vi etterlyser bedre utredning hva gjelder rekkefølgen for når tiltakene skal iverksettes. Det kan ha stor betydning for de innsatte som venter på løslatelse eller de som er på vei inn i fengsel å få vite om det foretas en utsettelse av innkalling til soning, at soningen gjennomføres ved elektronisk kontroll eller om en innsatt løslates før dommen er ferdig sonet. Vi ber om at det forskriftsfestes en prioriteringsrekkefølge, slik at de minst inngripende tiltakene iverksettes først.

3.5 Vedrørende høringsnotatets punkt 4.5 - Permisjon og frigang

Det er problematisk at forslaget viderefører muligheten for å trekke tilbake allerede innvilget permisjon. Selv om en innsatt ikke har et rettskrav på permisjon, er dette klart en viktig del av den innsattes liv i fengselet. Deres motivasjon for god oppførsel i fengselet kan bli svekket og soningen bli forverret dersom permisjonen, frigang eller retten til overgangsbolig blir stoppet. Erfaringene fra tiltakene i fengsel i mars 2020 viste at alle permisjoner, frigang fra fengsel og overgangsbolig ble stoppet. Selv om loven kun gir en mulighet for å stoppe allerede innvilget permisjon, frigang fra fengsel eller overgangsbolig etter ordlyden “kan”, ser vi at kriminalomsorgen benyttet seg av denne muligheten kategorisk da pandemien brøt ut i Norge. Vi ber om at det lov- eller forskriftsfestes at vurderingen om å stoppe allerede innvilget permisjon, frigang fra fengsel eller overgangsbolig må overprøves, eller må vurderes på nytt etter kort tid.

3.6 Vedrørende høringsnotatets punkt 4.6 - Straffavbrudd ved gjennomføring av straff i samfunnet

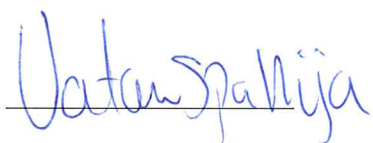
Det er positivt at bestemmelsen om straffavbrudd ved samfunnsstraff videreføres. Vi mener likevel departementet bør begrunne bedre hvorfor de skiller mellom de over og under 18 år, når det gjelder å gjennomføre samfunnsstraff. Det er viktig for folk flest å bli ferdig med sin samfunnsstraff slik at de kan se fremover, ikke bare de under 18 år.

4. Oppsummert

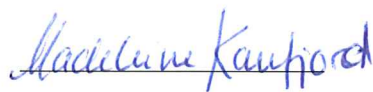
Jussformidlingen mener overordnet sett at høringsfristen er for kort, og at det på dette tidspunkt er for tidlig å vite hva som er en treffende og god permanent regulering av situasjoner som er alvorlige og ekstraordinære. Selv om det er gode grunner for slike regler, mener vi at det er for tidlig å lovfeste så inngripende tiltak på permanent basis. Vi mener at de

midlertidige reglene bør videreføres som midlertidige, slik at departementet kan komme med et mer veloverveid forslag ved en senere vurdering.

Det er etter vår oppfatning viktig at kriminalomsorgen har en klar og tydelig hjemmel for sine inngripende tiltak i en alvorlig og så ekstraordinær situasjon som vi nå befinner oss i. Vi etterlyser derfor en bedre ivaretagelse av hensynet til nødvendighet og formålmessighet i enkelte av bestemmelsene, spesielt ettersom vi per dags dato ikke kjenner til alle konsekvensene av de innførte tiltakene. Vi etterlyser også en bedre vurdering av de enkelte tiltaks påvirkning på de innsattes psykososiale utfordringer. Kriminalomsorgens ansvar for å ivareta de innsatte sin fysiske og psykiske helse i en alvorlig og ekstraordinær situasjon bør lov- og forskriftsfestes i lovens kapittel 3A som en generell bestemmelse, eller i hver av bestemmelsene som hjemler inngripende tiltak.

Vatan Spahija
Saksbehandler

Madeleine Kamfford
Saksbehandler

Michelle Danker
Daglig Leder

Maria Ulvin Halvorsen
Leder Rettspolitisk Utvalg

